

УДК 616.8-039.37:615.85

DOI <https://doi.org/10.32782/pub.health.2024.1.3>**Аравіцька Марія Геннадіївна,**

кандидат медичних наук, доцент кафедри терапії, реабілітації та морфології
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2000-823X>

Шеремета Лідія Миколаївна,

доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри терапії,
реабілітації та морфології
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0334-4226>

Лапковський Едуард Йосипович,

кандидат медичних наук, професор кафедри терапії,
реабілітації та морфології
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1945-0602>

Петрик Ольга Михайлівна,

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент кафедри терапії,
реабілітації та морфології
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5446-5995>

Зеленчук Галина Мирославівна,

доктор філософії, асистент кафедри судової медицини,
медичного та фармацевтичного права
Івано-Франківського національного медичного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8618-9224>

Нестеренко Ірина Романівна,

доктор філософії, асистент кафедри загальної та судинної хірургії
Івано-Франківського національного медичного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8358-291X>

Наконечна Світлана Павлівна,

доктор філософії, старший викладач кафедри фізичної терапії, ерготерапії
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7683-3493>

ПРАВОВІ ОСНОВИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОСВІТНЬОЇ ПІДГОТОВКИ ТЕРАПЕВТІВ МОВИ І МОВЛЕННЯ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ЯК ЧЛЕНІВ МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ КОМАНДИ З НЕМЕДИЧНОЮ ОСВІТОЮ

Анотація. Актуальність. Унаслідок бойових дій та високої захворюваності цивільного населення в лікувальних та реабілітаційних закладах виник високий попит на фахівців – членів мультидисциплінарної реабілітаційної команди з немедичною освітою – терапевтів мови і мовлення. Проте в Україні не розроблені та не функціонують освітні програми за цією спеціальністю.

Мета роботи – вивчення та систематизація нормативних професійних компетентностей терапевтів мови і мовлення як основи створення освітньої програми спеціальності 227.3 «Терапія мови і мовлення».

Матеріали та методи. Для досягнення мети дослідження був проведений аналіз законодавчої бази роботи терапевтів мови і мовлення як членів мультидисциплінарної реабілітаційної команди з позиції власного досвіду підготовки фахівців галузі знань 227 «Терапія та реабілітація».

Результати дослідження. Основними професійними відмінностями фахівців у галузі охорони здоров'я (терапевтів мови і мовлення) від осіб з гуманітарною освітою є можливість здійснення та оцінки ними результатів діагностичних функціональних та інструментальних методик медичного спрямування, виконання специфічних інтервенцій для корекції стану здоров'я хворих людей різного віку не тільки з вродженими, але й з набутими патологічними станами, ведення специфічної документації. Усі ці дії здійснюються в межах відповідності такої діяльності юридичним аспектам щодо несення відповідальності за стан здоров'я пацієнта.

В освітню програму для підготовки терапевтів мови і мовлення потрібно включати дисципліни, які формують уявлення щодо функціонування мультидисциплінарної реабілітаційної команди, характеризують механізми і методи здійснення профілактики, скрінінгу, діагностики, оцінювання, терапевтичного втручання, консультування, адміністрування, дослідження і ведення генетичних, вроджених, розвиткових, набутих і нейродегенеративних розладів комунікації та ковтання. Під час створення освітньої програми доцільно враховувати особливості основних контингентів пацієнтів для роботи терапевтів мови і мовлення – хворих з наслідками гострих порушень мозкового кровообігу, черепно-мозкових травм, реанімаційних станів (зокрема, з трахеостомою та таких, що потребують нутритивної підтримки), захворюваннями ЛОР-органів, осіб похилого віку, дітей з вадами розумового та фізичного розвитку.

Висновки. Створення освітніх програм спеціальності 227.3 «Терапія мови і мовлення» повинно ґрунтуватись на правових та кваліфікаційних вимогах до цієї професії, принципах підготовки фахівців у галузі охорони здоров'я та засадах функціонування мультидисциплінарних реабілітаційних команд.

Ключові слова: терапія мови і мовлення, реабілітація, освітня програма, навчання, охорона здоров'я.

Aravitska M. G., Sheremeta L. M., Lapkovskiy E. Y., Petryk O. M., Zelenchuk H. M., Nesterenko I. R., Nakonechna S. P. Legal bases, problems and prospects of educational training of speech and language therapists in the field of health care as members of a multidisciplinary rehabilitation team with non-medical education

Abstract. Topicality. As a result of hostilities and high morbidity of the civilian population in medical and rehabilitation institutions, there was a high demand for specialists – members of the multidisciplinary rehabilitation team with non-medical education – speech and language therapists. However, educational programs for this specialty have not been developed and are not functioning in Ukraine.

The goal of the work is to study and systematize the normative professional competencies of speech and language therapists as the basis for creating an educational program for the specialty 227.3 “Speech and Language Therapy”.

Materials and methods. Analysis of the legislative framework for the work of speech and language therapists as members of a multidisciplinary rehabilitation team from the perspective of our own experience in training specialists in the field of knowledge 227 “Therapy and Rehabilitation”.

Research results. The main professional differences between specialists in the field of health care (speech and speech therapists) and people with a humanitarian education are the ability to implement and evaluate the results of diagnostic functional and instrumental methods of medical direction, to perform specific interventions to correct the health status of sick people of different ages only with congenital, but also with acquired pathological conditions, introduction of specific documentation. All these actions are carried out within the limits of compliance of such activities with legal aspects regarding responsibility for the patient's health.

In the educational program for the training of speech and language therapists, it is necessary to include disciplines that form ideas about the functioning of a multidisciplinary rehabilitation team; characterize the mechanisms and methods of prevention, screening, diagnosis, assessment, therapeutic intervention, counseling, administration, research and management of genetic, congenital, developmental, acquired and neurodegenerative disorders of communication and swallowing. When creating an educational program, it is advisable to take into account the peculiarities of the main contingents of patients for the work of speech and language therapists – patients with the consequences of acute disorders of cerebral blood circulation, craniocerebral injuries, resuscitation conditions (in particular, with a tracheostomy and those requiring nutritional support), diseases of the ENT organs, elderly people, children with disabilities of mental and physical development.

Conclusions. The creation of educational programs for the specialty 227.3 “Speech and language therapy” should be based on the legal and qualification requirements for this profession, the principles of training specialists in the field of health care, and the principles of functioning of multidisciplinary rehabilitation teams.

Key words: speech and language therapy, rehabilitation, educational program, training, health care.

Вступ. Ще до початку повномасштабної війни галузь охорони здоров'я в Україні переживала розширення та значне оновлення внаслідок приєднання до неї принципово нових спеціальностей реабілітаційного напрямку 227 «Терапія та реабілітація» (до 2023 року – 227 «Фізична терапія, ерготерапія») – спеціальностей «Фізична терапія» (227.1), «Ерготерапія» (227.2), «Терапія

мови і мовлення» (227.3). Їх випускники хоча і отримують вищу освіту (повну або неповну) в галузі 22 «Охорона здоров'я», проте є не лікарями, а членами мультидисциплінарної реабілітаційної команди (МДРК) з немедичною освітою (разом з протезистами-ортезистами, психологами, психотерапевтами, сестрами медичними з реабілітації) [1; 2].

Нині розвиток реабілітаційної сфери в Україні отримав великий імпульс унаслідок військових дій. Очікується, що саме фахівці з реабілітації невизначено довгий час, можливо, навіть пожиттєво будуть основними спеціалістами в галузі охорони здоров'я, які здійснюватимуть фізичну та психічну реінтеграцію військових та цивільних осіб у конкретних соціальних умовах [2; 3]. Високий військовий травматизм зумовив швидку інтеграцію наукових доказових методик у відновну медичну практику [4; 5; 6], сприяв прискореному обміну інформацією та навчальними послугами з аналогічними за напрямком навчальними та науковими закладами Європи та Америки, що навчають членів МДРК.

Якщо освітня підготовка фізичних терапевтів та ерготерапевтів в Україні вже набула сучасних сталих рис завдяки уніфікації – введенню в дію стандартів освіти освітніх рівнів «Бакалавр», «Магістр», то освіта за спеціальністю 227.3 «Терапія мови і мовлення» ще не вноормована, а освітні програми за цим напрямом відсутні. Водночас існує величезний попит на фахівців цього профілю від стейкхолдерів – представників законтракованих з Національною службою здоров'я України лікувальних та реабілітаційних закладів, де функціонують МДРК, до складу яких входять терапевти мови і мовлення (ТММ), тому на даний момент (до 31.12.2026 року) з огляду на відсутність відповідних освітніх програм на цій посаді мають право працювати магістри спеціальностей «Психологія» (галузі знань «Соціальні і поведінкові науки»), «Спеціальна освіта» (галузі знань «Освіта/педагогіка»), «Філологія» (галузі знань «Гуманітарні науки»), «Медична психологія» (галузі знань «Охорона здоров'я») [7].

Відсутність в освітньому просторі України освітніх програм зі спеціальності 227.3 «Терапія мови і мовлення» зумовлює актуальність розгляду особливостей їх створення з позицій кваліфікаційних вимог.

Мета та завдання роботи – вивчення та систематизація нормативних професійних компетентностей терапевтів мови і мовлення як основи створення освітньої програми спеціальності 227.3 «Терапія мови і мовлення».

Методи дослідження. У рамках роботи був проведений аналіз законодавчої бази праці терапевтів мови і мовлення як членів мультидисциплінарної реабілітаційної команди. Створено відповідну освітню програму з позиції власного досвіду підготовки фахівців галузі знань 227 «Терапія та реабілітація».

Результати дослідження. Основним нормативним документом, що визначає фахові завдання та обов'язки ТММ, є Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження змін до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 «Охорона здоров'я» [7]. Також у Наказі Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Примірної таблиці матеріально-технічного оснащення стаціонарних реабілітаційних відділень, підрозділів закладів охорони здоров'я, які надають реабілітаційну допомогу дорослим у післягострому реабілітаційному періоді» деталізовано технічне наповнення кабінету ТММ [8].

Аналізуючи досвід елементів компетентностей ТММ в Україні з позицій фахових обов'язків, слід зазначити, що деякі з них виконувались та продовжують виконуватись різнопрофільними фахівцями з медичною та немедичною освітою. Зокрема, проблемою дисфагій та нутритивної корекції займаються лікарі, які здійснюють медичний супровід важких пацієнтів, – нейрохірурги, невропатологи, реаніматологи – разом з медичними сестрами відповідних відділень. Корекцію афазії, алалії, заїкання тощо, підбір допоміжних та альтернативних засобів комунікації здійснюють корекційні педагоги, дефектологи, логопеди тощо. У рамках підготовки фахівців МДРК майбутнім лікарям фізичної та реабілітаційної медицини читають лекції щодо компетентностей ТММ. Навчальні заклади, які готують фізичних терапевтів та ерготерапевтів, навчають їх принципам функціонування МДРК. Отже, можна стверджувати про наявність в Україні фахівців зі знаннями з компетенцій ТММ, які можуть брати участь у їх освітній підготовці.

Основними професійними відмінностями фахівців у галузі охорони здоров'я (ТММ) від осіб з гуманітарною освітою (корекційні педагоги, філологи, психологи) є можливість здійснення та оцінки ними результатів діагностичних функціональних та інструментальних методик медичного спрямування, виконання специфічних інтервенцій для корекції стану здоров'я хворих людей різного віку не тільки з вродженими, але й з набутими патологічними станами (натомість, наприклад, в спеціальній освіті фахівці працюють з педіатричним контингентом), ведення специфічної документації. Усі ці дії виконуються в межах відповідності такої діяльності юридичним аспектам щодо несення відповідальності за стан здоров'я пацієнта.

Основними контингентами пацієнтів для роботи ТММ є хворі з наслідками гострих пору-

шень мозкового кровообігу, черепно-мозкової травми, реанімаційних станів (зокрема, з трахеостомою та такі, що потребують нутритивної підтримки), захворюваннями ЛОР-органів, хворі похилого віку, діти з вадами розумового та фізичного розвитку [5; 6; 9; 10; 11]. Великий попит на ТММ у стейкхолдерів – лікарень та реабілітаційних центрів – ще до 2022 року був зумовлений широкою поширеністю інсультів та їх наслідків у населення України [4]. Потреба у таких спеціалістах збільшилася у разі упродовж широкомасштабної війни.

Підготовка ТММ може здійснюватись після відповідного ліцензування та акредитації на освітніх рівнях бакалаврату, магістратури, а згодом і доктора філософії. Післядипломне підвищення кваліфікації ТММ здійснюватиметься відповідно до реалізації Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку працівників сфери охорони здоров'я» з отриманням відповідних балів [12].

Кількість годин для підготовки ТММ зумовлена освітнім рівнем підготовки. Проте відповідно до аналізу кваліфікаційних вимог ТММ та власного досвіду підготовки фахівців МДРК – фізичних терапевтів, ерготерапевтів – вважаємо логічним розподіл завдань, обов'язків, знань ТММ, їх компетенцій згідно з орієнтовним переліком дисциплін (конкретна назва, кількість дисциплін, їх тривалість в ECTS, розподіл за циклами загальної та професійної підготовки залежить від освітнього рівня, автономії закладу освіти тощо).

Нормативні та правові засади функціонування мультидисциплінарної реабілітаційної команди та ТММ доцільно сформулювати у навчальну дисципліну «Основи МКФ, принципи мультидисциплінарної реабілітації та нормативні основи діяльності ТММ», що дозволить знати законодавство України про охорону здоров'я, реабілітацію, освіту, соціальний захист та права осіб з інвалідністю, нормативно-правові акти, методологічні та практичні засади застосування Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я, Міжнародної класифікації хвороб, політики, визначеної Всесвітньою організацією охорони здоров'я, інших документів, які регламентують діяльність терапевта мови і мовлення; принципи роботи в складі МДРК або у монопрофесійному середовищі; норми і правила ведення документації, пов'язаної з виконуваною професійною діяльністю; межі своїх професійних компетенцій [7]. Робота у складі МДРК є оптимальною для досягнення цілей пацієнта, проте

ТММ може здійснювати свою діяльність самостійно у монопрофесійному середовищі [1; 7].

Володіння українською (державною) мовою на високому рівні потрібне для застосування її під час виконання службових обов'язків відповідно до Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (дисципліна «Українська мова»).

Іноземна мова є обов'язковим освітнім компонентом, оскільки внаслідок тимчасової відсутності вітчизняних підручників зі спеціальності та для забезпечення високої фахової конкурентоздатності існує постійна потреба у відслідковуванні та впровадженні сучасних наукових доказових практик (дисципліна «Іноземна мова професійного спрямування»). Крім того, англійська мова є основною мовою наукового спілкування. Це актуально під час підготовки та захисту кваліфікаційної роботи.

Для полегшення опанування медичної термінології, формулювання діагнозів, сприйняття результатів обстежень, розуміння фахової медичної літератури доцільним є введення до освітньої програми підготовки ТММ навчальної дисципліни «Латинська мова».

Обов'язковими дисциплінами підготовки фахівців у галузі охорони здоров'я є анатомія нормальна та патологічна, фізіологія нормальна та патологічна з акцентом на системи мовлення, слухання та ковтання (зокрема, структур головного мозку та ЛОР-органів). Повноцінне опанування пов'язаних з ними компетентностей є основою подальшого вивчення дисциплін професійної підготовки.

Основи правил професійної етики, деонтології під час спілкування з пацієнтами, їх родинами, працівниками медичних закладів та членами МДРК (зокрема, дотримання лікарської таємниці) доцільно висвітлювати у однойменній дисципліні.

Велике значення під час підготовки ТММ має бути надане дисципліні «Клінічний реабілітаційний менеджмент дисфагії», що повинна представити інформацію щодо формування та функціонування навичок ковтання, фаз ковтання, саливації, моделей харчової поведінки, принципів годування осіб різних вікових категорій; ведення гігієни ротової порожнини пацієнта, введення назогастрального зонда, трахеостоми, гастростоми та інших засобів, пов'язаних із харчуванням пацієнта; розглядати типи, етіологію, принципи ведення нейрогенних та периферійних генетичних, вроджених, набутих та нейродегенеративних розладів ковтання [7].

«Клінічний реабілітаційний менеджмент афазії» (з варіантами конкретизації споріднених за сенсом дисциплін щодо розладів комунікації) є ще однією з основних дисциплін, що навчає: принципам моторного планування та психофізіологічним особливостям продукування мовлення, голосу, жестів, міміки та інших моторних рухів, які беруть участь у комунікації в осіб різних вікових категорій; акустичному аналізу голосу; аналізу плинності, тону, ритму, мелодики, інтонації голосу; механізмам і методикам здійснення профілактики, скринінгу, діагностики, оцінювання, терапевтичного втручання, консультування, адміністрування, дослідження і ведення генетичних, вроджених, розвиткових, набутих і нейродегенеративних розладів комунікації. Студенти повинні опанувати типи, етіологію, принципи ведення нейрогенних та периферійних, генетичних, вроджених, набутих та нейродегенеративних розладів комунікації; типи і моделі комунікації; аналіз комунікативної взаємодії; комунікативні технології; фонетичний, морфологічний, синтаксичний, прагматичний аналіз та транскрипцію мови; норми міжнародного транскрибування; основи соціолінгвістики, діалектології [7].

Під час вивчення навчальної дисципліни «Допоміжні й альтернативні засоби комунікації з пацієнтом» студенти опануватимуть принципи розробки, налаштування, застосування допоміжних та альтернативних засобів комунікації.

Навчальна дисципліна «Основи неврології, нейрохірургії та нейрореабілітації у ТММ» є обов'язковим предметом для опанування, оскільки її вивчення дає можливість детально досліджувати: етіологію, патогенез та клінічний перебіг захворювань у найчисленнішого контингенту втручань ТММ як серед дорослих, так і у дітей; основи неврології, основи нейронауки та когнітивної науки щодо комунікації; нейролінгвістику та психолінгвістику; принципи діагностики мови при операціях з пробудженням.

Як дисципліни вільного вибору для підготовки ТММ можуть розглядатись предмети «Основи фізичної терапії», «Основи ерготерапії», що дають можливість детально зрозуміти реабілітаційні втручання інших членів мультидисциплінарної команди та можливості комбінації різних засобів та методик.

Навчальна дисципліна «Методологія та організація наукових досліджень у галузі охорони здоров'я» надаватиме інформацію щодо принципів пошуку, критичного аналізу й опрацювання

сучасної професійної літератури, методології проведення наукових досліджень, квалітативних та квантитативних методів аналізу інформації та її донесення усно та письмово для різних цільових аудиторій. Ці знання необхідні, зокрема, для створення кваліфікаційної роботи.

Навчальна дисципліна «Організація управління в охороні здоров'я» надаватиме можливість ТММ дізнатись про основи управління й організації діяльності терапевтів мови і мовлення в закладах охорони здоров'я, освіти, соціального захисту населення та інших закладах, підприємствах, установах, організаціях, де вони здійснюють свою професійну діяльність.

Дисципліна напрямку «Діагностика порушень мови і мовлення» повинна надати інформацію щодо методик застосування функціональних, лабораторних, радіологічних, ендоскопічних, стробоскопічних, ультразвукових, електрофізіологічних, магнетичних, струменевих та інших інструментів дослідження комунікації та ковання та розшифрування цих даних.

У блоці дисциплін, пов'язаних з психологією, доцільно висвітлити психологію взаємодії з людьми з розладами комунікації, а також основи практичної психології та психічного здоров'я.

Вивчення основ педагогіки є виробляє низку навичок для полегшення навчання пацієнтів з розладами комунікації, особливо дітей.

Окрему увагу у вигляді відповідних дисциплін з огляду на специфіку запитів стейкхолдерів доцільно приділити особливим контингентам втручань ТММ – пораненим військовослужбовцям («Основи військової медицини у реабілітації та практиці ТММ») та дітям («ТММ у педіатрії»).

Навчальна дисципліна «Долікарська допомога» є компонентом, нерозривно пов'язаним з ризиками для здоров'я пацієнта під час роботи у лікувально-реабілітаційному закладі з особами з декомпенсованими станами (зокрема, стани дисфагії, наявна трахеостома, такі, що асоційовані з нутрітивною корекцією, постінсультний реабілітаційний менеджмент).

Доцільним компонентом для опанування ТММ є навчальна дисципліна «Терапевтичні вправи», яка надасть уявлення про дихальні, артикуляційні вправи, вправи для розвитку дрібної моторики (асоційовані з функціями орофасіальної зони) тощо. Також доцільно розглянути реабілітаційні техніки корекції мовленнєвої мускулатури на кшталт масажу, кінезіологічного тейпування.

Обов'язковою частиною підготовки ТММ є клінічна практика, яку доцільно проводити у кластерних та надкластерних лікарнях, де функ-

цінують повноцінні МДРК та працюють клінічні супервізори з відповідною підготовкою.

Логічним видом підсумкової атестації для ТММ є Єдиний державний кваліфікаційний іспит, а також кваліфікаційна робота (для освітнього рівня «Магістр»).

Наведений перелік дисциплін є орієнтовним, може значно розширюватися завдяки деталізації

та додаванню регіональної специфіки та запитів стейкхолдерів.

Висновки. Створення освітніх програм спеціальності 227.3 «Терапія мови і мовлення» повинно ґрунтуватись на правових та кваліфікаційних вимогах до цієї професії, принципах підготовки фахівців у галузі охорони здоров'я та засадах функціонування мультидисциплінарних реабілітаційних команд.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text>.
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Типове положення про мультидисциплінарну реабілітаційну команду» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1268-2021-%D0%BF#n262>.
3. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>.
4. Породько М.І. Робота терапевта мови і мовлення у гострому періоді реабілітації. М.І. Породько, К.М. Шевчук. *Health & Education*. 2023. № 4. С. 215–219. DOI: <https://doi.org/10.32782/health-2023.4.30>.
5. Koval N. Dynamics of kinesiophobia and physical functioning parameters in the elderly adults with sarcopenic obesity under the influence of the physical therapy program. N. Koval, M. Aravitska. *Clinical and Preventive Medicine*. 2023. № 4. P. 88–95. DOI: [https://doi.org/10.31612/2616-4868.4\(26\).2023.13](https://doi.org/10.31612/2616-4868.4(26).2023.13).
6. Didokha I.V. Effect of a physical therapeutic intervention on locomotive syndrome in the elderly patients with Parkinson's disease and sarcopenia. I.V. Didokha, M.G. Aravitska, Ya.M. Yatsiv, O.V. Hrecheky. *Health, sport, rehabilitation*. 2023. № 9 (1). P. 55–68. DOI: <https://doi.org/10.34142/HSR.2023.09.01.05>.
7. Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Зміни до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 «Охорона здоров'я»» [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://moz.gov.ua/uploads/10/50415-dn_1769_10102023_dod.pdf.
8. Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Примірною таблицею матеріально-технічного оснащення стаціонарних реабілітаційних відділень, підрозділів закладів охорони здоров'я, які надають реабілітаційну допомогу дорослим у післягострому реабілітаційному періоді» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0995282-23#Text>.
9. J. McRae, E. Montgomery, Z. Garstang, E. Cleary. The role of speech and language therapists in the intensive care unit. *J Intensive Care Soc*. 2020. № 21(4). P. 344–348. DOI: [10.1177/1751143719875687](https://doi.org/10.1177/1751143719875687).
10. C.J. Zaga, C. Chao, T. Cameron, et al. A Multidisciplinary Approach to Verbal Communication Interventions for Mechanically Ventilated Adults With a Tracheostomy. *Respir Care*. 2023. №68(5). P. 680–691. DOI: <https://doi.org/10.4187/respcare.10511>
11. L. Istanboulian. Barriers to and facilitators for use of augmentative and alternative communication and voice restorative devices in the adult intensive care unit: a scoping review protocol. L. Istanboulian, L. Rose, Y. Yunusova, F. Gorospe, C. Dale. *Syst Rev*. 2019. №8(1). P. 311. DOI: <https://doi.org/10.1186/s13643-019-1232-0>
12. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку працівників сфери охорони здоров'я» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/315-2024-п#n35>.

REFERENCES:

1. Zakon Ukrainy «Pro rehabilitatsiiu u sferi okhorony zdorovia» [The Law of Ukraine «On rehabilitation in the field of health care»]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text> [in Ukrainian].
2. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Typove polozhennia pro multydystrylinarnu rehabilitatsiinu komandu» [The Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «Standard provision on multidisciplinary rehabilitation team»]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1268-2021-%D0%BF#n262> [in Ukrainian].
3. Zakon Ukrainy «Pro sotsialnyi i pravovyi zakhyst viiskovosluzhbovtiv ta chleniv yikh simei» [The Law of Ukraine «On social and legal protection of servicemen and members of their families»]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> [in Ukrainian].
4. Porodko, M.I., & Shevchuk, K.M. (2023). Robota terapevta movy i movlennia u hostromu periodi rehabilitatsii [The work of a speech and language therapist in the acute period of rehabilitation.]. *Health & Education*. 4, 215–219. DOI <https://doi.org/10.32782/health-2023.4.30> [in Ukrainian].
5. Koval, N., & M. Aravitska. (2023). Dynamics of kinesiophobia and physical functioning parameters in the elderly adults with sarcopenic obesity under the influence of the physical therapy program. *Clinical and Preventive Medicine*, 4, 88–95. DOI: [https://doi.org/10.31612/2616-4868.4\(26\).2023.13](https://doi.org/10.31612/2616-4868.4(26).2023.13)
6. Didokha, I.V., Aravitska, M.G., Yatsiv, Ya.M., & Hrecheky, O.V. (2023). Effect of a physical therapeutic intervention on locomotive syndrome in the elderly patients with Parkinson's disease and sarcopenia. *Health, sport, rehabilitation*, 9(1), 55–68. DOI: <https://doi.org/10.34142/HSR.2023.09.01.05>.

7. Nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy «Zminy do Dovidnyka kvalifikatsiinykh kharakterystyk profesii pratsivnykiv [The Order of the Ministry of Health of Ukraine «Amendments to the Handbook of Qualification Characteristics of Employees' Professions»]. (n.d.). *moz.gov.ua*. Retrieved from http://moz.gov.ua/uploads/10/50415-dn_1769_10102023_dod.pdf [in Ukrainian].
8. Nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy «Pro zatverdzhennia Prymirnoho tabeliu materialno-tekhnichnoho osnashchennia statsionarnykh reabilitatsiinykh viddilen, pidrozdiliv zakladiv okhorony zdorovia, yaki nadaiut reabilitatsiinu dopomohu doroslym u pisliahostromu reabilitatsiinomu periodi» [The Order of the Ministry of Health of Ukraine «On approval of the Model Report Card for the material and technical equipment of inpatient rehabilitation departments, divisions of health care institutions that provide rehabilitation assistance to adults in the post-acute rehabilitation period»] (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0995282-23#Text> [in Ukrainian].
9. McRae, J., Montgomery, E., Garstang, Z., & Cleary, E. (2020). The role of speech and language therapists in the intensive care unit. *Journal of the Intensive Care Society*, 21(4), 344–348. <https://doi.org/10.1177/1751143719875687>.
10. Zaga, C. J., Chao, C., Cameron, T., Ross, J., Rautela, L., Rollinson, T. C., Marchingo, E., Gregson, P. A., Warrillow, S., Atkins, N. E., & Howard, M. E. (2023). A Multidisciplinary Approach to Verbal Communication Interventions for Mechanically Ventilated Adults With a Tracheostomy. *Respiratory care*, 68(5), 680–691. <https://doi.org/10.4187/respcare.10511>.
11. Istanboulian, L., Rose, L., Yunusova, Y., Gorospe, F., & Dale, C. (2019). Barriers to and facilitators for use of augmentative and alternative communication and voice restorative devices in the adult intensive care unit: a scoping review protocol. *Systematic reviews*, 8(1), 311. <https://doi.org/10.1186/s13643-019-1232-0>.
12. Postanova Kabinet Ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennia Polozhennia pro systemu bezperervnoho profesiinoho rozvytku pratsivnykiv sfery okhorony zdorovia» [The Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On approval of the Regulation on the system of continuous professional development of health care workers»]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/315-2024-п#n35> [in Ukrainian].